Αναπηρία: Ένα Βαθύ Κοινωνικό Ταξικό Ζήτημα

Του Δημήτρη Αργυρού
Γενικός Γραμματέας Σωματείου ΑμεΑ Ιωαννίνων, συγγραφέας

(Η παρακάτω ομιλία του Δημήτρη Αργυρού, κοινωνικού αγωνιστή και συνδικαλιστή, δόθηκε στον Ελεύθερο Κοινωνικό Χώρο Αλιμούρα στο πλαίσιο της εκδήλωσης «Πόλη, προσβασιμότητα και οι αγώνες των ΑμεΑ» που διοργανώθηκε από την Χειρονομία Α.Κ. στις 19/4/2019)

Φίλες και φίλοι, αγαπητές συναγωνίστριες και συναγωνιστές ευχαριστώ τον Ε.Κ.Χ. Αλιμούρα για την πρόσκληση να μιλήσω για ένα θέμα που με προβληματίζει και με πονάει. Να μιλήσω για ένα θέμα με το οποίο δεν πολυασχολείται ο χώρος της επαναστατικής Αριστεράς, ο χώρος της Αναρχίας, ο χώρος της Αντιεξουσίας, και για αυτόν τον λόγο με εκπλήσσει ευχάριστα η πρωτοβουλία που πήρε ο Ε.Κ.Χ. Αλιμούρα. Να μιλήσω για το ζήτημα των ΑμεΑ και το ζήτημα της πρόσβασης στον χώρο, για το ζήτημα της πρόσβασης γενικά.

Στο πρώτο μέρος της παρουσίασης θα αναφερθώ σε ένα γενικό θεωρητικό πλαίσιο σε σχέση με την πρόσβαση και την προσβασιμότητα, σε σχέση με αυτό που λέγεται ιατρικό και κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία. Στο δεύτερο μέρος θα κάνω μια αναφορά στην προσωπική μου εμπειρία ως ΑμεΑ και ως μέλος του αναπηρικού κινήματος. Και στο τρίτο μέρος θα παρουσιάσω μια σειρά από αιτήματα που είναι αναγκαίο να γίνει πρόγραμμα διεκδίκησης των ΑμεΑ και των κοινωνικών κινημάτων.

Α. Θεωρητικό πλαίσιο

Φίλες και φίλοι, να μου επιτρέψετε να ξεκινήσω από εκεί που θα έπρεπε να ολοκληρώσω.

Φίλες και φίλοι, σκεφτείτε την εικόνα μιας ελεύθερης

δημοκρατικής κοινωνίας με ελεύθερους και ώριμους πολίτες που διδάσκονται την πολιτική αρετή. Μιας ελεύθερης κοινωνίας που αυτοκυβερνάται από αυτούς τους ώριμους και ελεύθερους πολίτες, μιας ελεύθερης δημοκρατικής πολιτείας όπως την φαντάστηκε ο σοφιστής Πρωταγόρας. Αν υπήρχε μια τέτοια ελεύθερη δημοκρατική κοινωνία, μια τέτοια ελεύθερη δημοκρατική πολιτεία με ώριμους ανθρώπους, δεν θα πάρκαραν στα αναπηρικά πάρκινγκ ή στις διαβάσεις πεζών, δεν θα χρειάζονταν ο κάθε πολίτης να έχει και έναν μπάτσο πάνω από το κεφάλι μας για να εφαρμόζονταν οι νόμοι.

Σε μια τέτοια ελεύθερη δημοκρατική κοινωνία, μια τέτοια ελεύθερη δημοκρατική πολιτεία, η αναπηρία και οι ανάπηροι δεν θα αντιμετωπίζονταν ως βάρος, ως μια δύσμορφη κατάσταση πραγμάτων. Οι ανάπηροι και η αναπηρία δεν θα αντιμετωπίζονταν ως μια ανωμαλία, δεν θα αντιμετωπίζονταν ως ένα ιατρικό ζήτημα, ως ένα ατομικό ιατρικό ζήτημα.

Θα αντιμετωπίζονταν κοινωνικά, ως η ευθύνη της ελεύθερης δημοκρατικής κοινωνίας να προσφέρει πραγματική ισότητα πρόσβασης σε όλους τους πολίτες.

Και για να προσφέρει πραγματική ισότητα πρόσβασης σε όλους τους πολίτες θα πρέπει να διαμορφωθούν αυτές τις συνθήκες έτσι ώστε τα ΑμεΑ, να έχουν την ισότητα πρόσβασης, έτσι ώστε όλοι οι πολίτες -ΑμεΑ και μη- να ξεκινούν από την ίδια ευθεία.

Μα θα μου πείτε δεν υπάρχουν ευρωπαϊκές πόλεις, ευρωπαϊκές χώρες, που δεν είναι ελεύθερες και δημοκρατικές όπως θα ήθελες, αλλά σέβονται τα ατομικά δικαιώματα των ΑμεΑ; Ή τουλάχιστον αυτό δείχνει η μεγάλη εικόνα ή αυτό προπαγανδίζουν τα κυρίαρχα ΜΜΕ;

Ναι, υπάρχουν κοινωνίες, ναι, υπάρχουν πολιτείες και κράτη που οι νόμοι και θεσμοί λειτουργούν πιο καλύτερα από την αγαπημένη Βαλκανιάδα μας.

Είναι οι ίδιες κοινωνίες που με την ίδια πίστη στους νόμους και τους θεσμούς, στήριξαν τα πειράματα ευγονικής, που

στείρωναν ΑμεΑ, που στήριξαν τους ναζί, στήριξαν και στηρίζουν τον ρατσισμό απέναντι στους πρόσφυγες, τους μετανάστες και τους φτωχούς.

Είναι οι ίδιες οι κοινωνίες, οι ίδιοι αυτοί οι ταξικοί θεσμοί που αποκλείουν τους φτωχούς, ιδιαίτερα αυτούς που ανήκουν στις παλιές αποικίες, και τους στέλνουν στον ισλαμικό ριζοσπαστισμό, που τους στέλνουν στο ISIS και στην Αλ Κάιντα.

Με βάση τα παραπάνω, σε ένα συνολικότερο επίπεδο στις θεωρίες για την αναπηρία κυριαρχεί η αντίθεση **μεταξύ ιατρικού και κοινωνικού μοντέλου**.

Στο ιατρικό μοντέλο η αναπηρία είναι ατομικό ζήτημα, ένα ατομικό πρόβλημα υγείας, ένα ατομικό ζήτημα σωματικής ή ψυχικής ανικανότητας. Με την κοινωνία, την πολιτεία, να παρεμβαίνει επικουρικά στο άτομο ή στην οικογένεια, που έχει το πρόβλημα υγείας.

Στο κοινωνικό μοντέλο το πρόβλημα δεν είναι η ατομική ανικανότητα, δεν είναι η αναπηρία του ατόμου, αλλά είναι η ανικανότητα, η αδιαφορία, η αβλεψία, η αδιαφορία, ο ρατσισμός και τα στερεότυπα που παράγει και αναπαράγει η κοινωνία, η πολιτεία, το σύστημα γενικά και ειδικά. Για το κοινωνικό μοντέλο το ζητούμενο, το στοίχημα, είναι να υπάρχει μια ισοτιμία πρόσβασης, το ζητούμενο, το στοίχημα, είναι να άρουμε, να υπερβούμε το θεσμικό, το κοινωνικό και το πολιτικό πλαίσιο που αποκλείει τους ΑμεΑ.

Πόσο μάλλον που σήμερα υπάρχουν οι τεχνικές, οι τεχνολογικές, δυνατότητες να διαμορφωθεί αυτή η ισότητα στην πρόσβαση για όλους τους πολίτες.

Το ζήτημα δεν είναι τεχνικό, δεν είναι η απουσία τεχνολογικών προϋποθέσεων, είναι βαθιά κοινωνικό, βαθιά πολιτικό, είναι η παραγωγή αυτών των συνθηκών, αυτών των δυνατοτήτων ισότητας πρόσβασης στα ΑμεΑ και στις οικογένειές τους.

Το ζήτημα των ΑμεΑ δεν είναι ζήτημα ατομικών δικαιωμάτων, δεν

είναι μόνο ζήτημα ατομικών δικαιωμάτων, είναι ζήτημα κοινωνικών δικαιωμάτων, δικαιωμάτων που συσχετίζονται με το κυρίαρχο κοινωνικό ζήτημα.

Σκεφτείτε μόνο να υπάρχουν ΑμεΑ που είναι φτωχοί, η πλειοψηφία των ΑμεΑ ανήκει στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις, ανήκουν στα φτωχά λαϊκά στρώματα. Ή σκεφτείτε να έχουμε -που έχουμε- ΑμεΑ πρόσφυγες και ΑμεΑ μετανάστες.

Το 10% του γενικού πληθυσμού ανήκει στην κατηγορία των ΑμεΑ, και μαζί με τις οικογένειές τους το ποσοστό φτάνει στο 20%. Αυτό το 10%, το 20% ανήκει σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, ανήκει σε όλες τις κοινωνικές τάξεις. Και κατά συνέπεια δεν έχουν όλα τα ΑμεΑ, όλοι, τα ίδια προβλήματα πρόσβασης.

Υπάρχουν ΑμεΑ και οικογένειες ΑμεΑ, που λόγω οικονομικής και ταξικής θέσης δύνανται να πληρώσουν για την πρόσβασή τους και για την αυτόνομη και ανεξάρτητη διαβίωση. Υπάρχουν όμως και ΑμεΑ, υπάρχουν και οι οικογένειες ΑμεΑ, που δεν δύνανται να πληρώσουν.

Ενώ σε μια βαθιά ταξική κοινωνία είναι λογικό και η πλειοψηφία των ΑμεΑ και των οικογενειών τους να ανήκει στις κατώτερες λαϊκές τάξεις, ανήκουν στην εργατική τάξη, στα μικροαστικά στρώματα, ανήκουν στα μεσοστρώματα. Για αυτόν τον λόγο οι παρεμβάσεις για τη δημιουργία μιας ελεύθερης, απρόσκοπτης και ανεμπόδιστης πρόσβασης, καθώς και της δημιουργίας συνθηκών μιας αυτόνομης και ανεξάρτητης διαβίωσης, πρέπει να έχουν σε έναν μεγάλο βαθμό έναν καθολικό χαρακτήρα.

Ας σημειωθεί πως το ζήτημα της πρόσβασης, σε σχέση με την αυτόνομη και ανεξάρτητη διαβίωση, δεν αφορά μόνο την κυκλοφορία στον χώρο και στην πόλη. Αφορά την πρόσβαση στον χώρο, στα κοινωνικά αγαθά, στην εργασία, στον πολιτισμό, στην υγεία, στην εκπαίδευση και την παιδεία.

Ενώ το ζήτημα της πρόσβασης στον χώρο και στην πόλη δεν αφορά μόνο τα ΑμεΑ και τις οικογένειές τους, αλλά αφορά όλα τα εμποδιζόμενα άτομα. Άτομα της τρίτης ηλικίας, έγκυες, γυναίκες

με καρότσια και παιδιά, παιδιά, προσωπινά ΑμεΑ, τοξικομανείς. Αφορά και υπερβαίνει -κατά περίσταση- το 40% του γενικού πληθυσμού.

Β. Η εμπειρία μου ως ΑμεΑ και ως μέλος του αναπηρικού κινήματος

Ως ΑμεΑ, ως μέλος της αναπηρικής κοινότητας, έχω βιώσει άπειρες μορφές και εκδοχές απόρριψης, αποκλεισμού και κοινωνικού ρατσισμού.

Η αγωνιστική μου διάθεση ήταν πάντα μια ασφαλής στάση που με οδηγούσε σε κέρδη. Όπως συνέβη και πρόσφατα με την απόπειρα της διαγραφής μου από το μεταπτυχιακό του ΦΠΨ.

Όπως συνέβη και παλαιότερα με την περίπτωση του ΞΕΝΙΑ, του αγώνα ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του ΞΕΝΙΑ, που η συμμετοχή μου, η στοχοποίηση μου ως αγωνιστή του κινήματος απέκτησε και έναν χαρακτήρα μισοαναπηρισμού.

Από την άλλη πλευρά, γυρνώντας πίσω στο σχολείο δεν θυμάμαι ρατσιστικό σχόλιο απέναντι μου. Ή δεν υπήρξε, που δύσκολα να μην υπήρξε έστω και ως χαζό αστείο μεταξύ παιδιών, ή το έθαψα στο ασυνείδητο ή δεν τους επέτρεψα να εκδηλωθεί.

Τα στερεότυπα και τον μισοαναπηρισμό δεν τον έχουν μόνο οι άλλοι, τον κουβαλούμε και εμείς ως ΑμεΑ, τον κουβαλούν οι οικογένειές μας. Λογικό σε έναν βαθμό, σε ένα τέτοιο ανοικτό ή κρυφό ρατσιστικό περιβάλλον. Και εγώ έκανα αρκετά χρόνια να το αποβάλω ή καλύτερα να το αντιμετωπίσω, σε κάθε περίπτωση όμως ακόμη και με τον τσαμπουκά δεν επέτρεπα διακρίσεις, έναν ιδεολογικό, πολιτικό και οντολογικό τσαμπουκά.

Χρειάζεται να έχεις, να έχουμε, ένα ευρύ ανοικτό διαλεκτικό πνεύμα, μια μεγάλη καρδιά, να εργαστούμε με τον εαυτό μας και με τους άλλους, για να υπερβούμε τα στερεότυπα και τον μισοαναπηρισμό.

Με αυτό το μαχητικό πνεύμα δουλεύω και στο αναπηρικό κίνημα

στα πλαίσια ενός συλλόγου που έχει να αντιμετωπίσει μια πόλη που είναι εχθρική στα ΑμεΑ.

Σε μια πόλη όπου οι όποιες παρεμβάσεις για τα ΑμεΑ έχουν γίνει κυρίως στο κέντρο και κυρίως για να εξυπηρετήσουν το εμπορικό και τουριστικό κεφάλαιο.

Για αυτόν τον λόγο, οι παρεμβάσεις -ακόμη και στο κέντρο- είναι μερικές, είναι αποσπασματικές και δεν ολοκληρώνονται. Πχ. διαβάσεις αναπήρων, διαβάσεις για αναπηρικά αμαξίδια, που υπάρχουν στη μια μεριά του δρόμου και δεν υπάρχουν στην άλλη, οδεύσεις τυφλών που πέφτουν πάνω σε περίπτερα ή που τις καταλαμβάνουν τα τραπεζοκαθίσματα των καφέ.

Τα πράγματα για τους ΑμεΑ στις γειτονιές της πόλης είναι ακόμη χειρότερα, είναι τραγικά. Άπειρες φορές έπεσα ή πήγα να πέσω στα πεζοδρόμια της Καλούτσιανης και όχι μόνο στην αγαπημένη μου Καλούτσιανη.

Είναι ολοφάνερη η εικόνα εγκατάλειψης που υπάρχει του δημόσιου κοινού χώρου τόσο από τον δήμο, όσο και από τους πολίτες που δεν αναγνωρίζουν αυτό τον χώρο ως δικό τους χώρο.

Αυτό δείχνει πως ένας δημόσιος χώρος, ένας κοινός χώρος, δεν υπάρχει αντικειμενικά, υπάρχει στον βαθμό που οι πολίτες αναγνωρίζουν και υπερασπίζονται τον δημόσιο, κοινό χώρο.

Σαν σωματείο ΑμεΑ, σε αυτές τις συνθήκες, επιχειρήσαμε: α) να αναδείξουμε τη συνολική εικόνα των ΑμεΑ, β) να παρέμβουμε σε οποιοδήποτε ζήτημα έπαιζε για τα ΑμεΑ, γ) να επιλύσουμε όποια προβλήματα μπορούσαν να επιλυθούν.

Η σημαντικότερη επιτυχία μας είναι η πρώτη θέση στη δημοτική διαβούλευση **με την υποστήριξη και τη δημιουργία ενός πεζοδρομίου απόλυτα προσβάσιμου για τα ΑμεΑ**, ενός πεζοδρομίου που θα ξεκινά από το δημαρχείο και θα τελειώνει στην ΟΑΣΗ. Ενός πρότυπου πεζοδρομίου, όπως θα έπρεπε να ήταν όλοι οι πεζόδρομοι, οι δρόμοι και οι πλατείες της πόλης μας.

Όχι πως αυτό το πρότυπο πεζοδρόμιο θα λύσει το πρόβλημα, αλλά θα αποτελέσει το **ενεργό παράδειγμα** για το πώς δύναται -αν υπάρχει η πολιτική βούληση- να γίνουν οι δομές της προσβασιμότητας.

Γ. Πρόγραμμα διεκδίκησης

Όπως τόνισα και πιο πάνω τα ζητήματα των ανάπηρων και των οικογενειών τους, συσχετίζονται άμεσα με το κοινωνικό ζήτημα, άμεσα με το οικονομικό ζήτημα.

Τα ζητήματα των ανάπηρων και των οικογενειών τους τέμνονται από έναν βαθύ ταξικό διαχωρισμό που απέκλεισε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, αναπαράγοντας -έμμεσα και άμεσα- ρατσιστικά στερεότυπα.

Σε καιρούς οικονομικής άνθησης, οικονομικής ανόδου, το ζήτημα της αναπηρίας αντιμετωπίζεται κυρίως από το κράτος πρόνοιας, κάτι που δεν συμβαίνει σε εποχές κοινωνικής και οικονομικής κρίσης. Σε αυτές τις εποχές σαν τη δική μας, η φιλανθρωπία μπορεί να δώσει μια απάντηση, η αποτελεσματική λύση όμως βρίσκεται στον αγώνα των ίδιων των ΑμεΑ, των οικογενειών τους, σε συνεργασία με το κοινωνικό, λαϊκό και εργατικό κίνημα.

Είναι ζητούμενο, είναι αίτημα προς διεκδίκηση, αίτημα αγώνα και όχι διαχείρισης, από τα κοινωνικά κινήματα:

Η οικονομική και εργασιακή εξασφάλιση στους ΑμεΑ και τις οικογένειές τους. Δωρεάν και απρόσκοπτη πρόσβαση σε υγεία και παιδεία.

Ενίσχυση της ειδικής αγωγής και της παράλληλης στήριξης, τόσο σε υλικό, σε ανθρώπινο υλικό με μόνιμες θέσεις εργασίας, όσο και σε οπτική, επιστημονική και πολιτική οπτική, για το πώς δύναται να λειτουργήσει η ειδική αγωγή.

Μια πόλη που θα είναι προσβάσιμη στα ΑμεΑ. Με διαβάσεις πεζών που θα είναι προσβάσιμες. Με φανάρια και οδεύσεις που θα βοηθούν όσους έχουν πρόβλημα όρασης, με ράμπες για όσους

κινούνται με αναπηρικά αμαξίδια.

Με αναπηρικά πάρκινγκ που θα καλύπτουν τις ανάγκες των ΑμεΑ που θα πρέπει να φτάσουν στο 10% των συνολικών θέσεων στάθμευσης, αντίστοιχο με τον αριθμό των ΑμεΑ επί του γενικού πληθυσμού.

Ολοκληρωμένα προγράμματα αυτόνομης και ανεξάρτητης διαβίωσης. Αυτόνομα σπίτια και κοινότητες που θα ζουν αυτόνομα και ανεξάρτητα τα ΑμεΑ, με τη βοήθεια εκπαιδευμένων βοηθών, που θα πληρώνονται από το κράτος. Αυτόνομα σπίτια, γειτονιές και κοινότητες που θα είναι ενταγμένα στον κοινωνικό ιστό και δεν θα μετατρέπονται σε γκέτο ή σε άσυλα.

Στην αυτόνομη και ανεξάρτητη διαβίωση δύναται να βοηθήσει η **νέα τεχνολογία** που με τα ανοιχτά λειτουργικά συστήματα μπορεί να την κάνει μια απλή υπόθεση. Μια φτηνή και ανοικτή υπόθεση, μια ανοικτή smart υπόθεση, και όχι μια smart πόλη που η εξυπνάδα της θα ελέγχεται από τις πολυεθνικές, τα ολοκληρωτικά κλειστά συστήματα, αλλά και τα «ανοικτά» εμπορικά μοντέλα.

Φίλες και φίλοι, αγαπητοί συναγωνίστριες και συναγωνιστές, Ε.Κ.Χ Αλιμούρα, ευχαριστώ που με ακούσατε.